

geestelijk gevogelte van allerlei vleugel pleegt meer te zelden, dan voelen we dadelijk welk een zware last op onze ouderlingen drukt; zij krijgen onophoudelijk nieuwe „adressen” — o, die groote kerken met „adressen” — en moeten maar afwachten, wat er voor den dag komt op hun bezoek. Het ware te wenschen, dat de tegenwoordige hekelaar van ouderlingen in een deel der liberale pers eens meer afwist van de moeilijkheden, die deze klasse van geestelijke werkers dan toch maar aanpakken; en als een jong predikant, die na een slechts paar jaren ambtelijk rondgekeken te hebben, constateerde, dat het ambt en zijn dragers onder ons objecten van „afgoderij” zijn geworden, eens werkelijk deze groep van ambtsdragers in de steden had leeren kennen, dan zou hij geweten hebben, dat de praktijk zelf hen dikwijls zoo benaauwt, — en pas op, als ge „niet meer moeilijk hebt! — dat zij het wel laten zullen op een voetbankje te gaan staan, dat bestemd is voor candidaat-afgodjes. Ze tobben vaak eerlijk onder het werk.

Want — en hier raak ik weer een andere praktische moeilijkheid aan — want juist op dit terrein behoort de ouderling, en evenmin de dominee, tot dat eigenaardige slag van menschen, die „gewoon zijn, dat ieder naar hen luistert”, en hun oordeel met eenige onderworpenheid afwacht. De „ware mystiek” spreekt niet gemakkelijk, want zij kan dikwijls niet. En de „valsche mystiek” spreekt, tenzij dan onder de „vriendjes”, ook niet gemakkelijk, want zij wil doorgaans niet. Wat zou zoo’n letterknecht van de domineesfabriek, wat zou zoo’n ouderling, die het waagt met de Schrift en de belijdenis te komen? Altemaal verstandswerk immers! Maar wie „van God geleerd is” is een ander, dan die „god geleerd” is. Een bekende tegenstelling, en die weer opgeld doet onder nieuwere reformatoren....

Ja, dat is wel een heel groot bezwaar; men kan de diagnose niet gemakkelijk stellen, want de patiënten, die er zijn, beschouwen hun geestelijke dokters als alleen maar patiënten („dooien” is eigenlijk de term). En die in de mystiek nog zuiver willen leven, en dan hongeren en dorsten naar het Woord van God, die zullen zoo heel moeilijk toch ook nog spreken. Er zijn kerken, waar van alle huisbezoeken schriftelijk rapport ingeleverd wordt, op deze manier, dat vaste vragen worden beantwoord. Niet alleen de vragen, door ouderlingen op een formulier, die nog wel ruimte overlaten voor notities omtrent het criterium van „ware of valsche mystiek”, maar vooral de antwoorden zeggen doorgaans weinig of niets juist over dat „mystieke” leven. En het is geen wonder! Zeg nu maar eens in u paar regels het typeerende van iemands mystieke levensgangen. Dat doen onze psychologische laboratoria eerst na zorgvuldig onderzoek, waarbij het object niet veel te vertellen heeft, en waarbij den onderzoeker allerlei vaktermen ten dienste staan. Maar in de praktijk der zielszorg hebben de objecten van het onderzoek een onverkort recht van zwijgen, of van er omheen praten of van actieve inquisitie. En wie kent de vaktermen? Ze zijn er niet, tenzij dan..... aan de overzijde, waar de probleemstelling niet deugt en de vaktermen ieder voor zich haast een kort begrip zijn van ongereformeerde conclusies.

Dus is de stand van zaken zoo: een ongeroepen dokter bij een of verlegen of verachtenden patiënt; en bij den dokter, als hij goed is, een diep besef van eigen onwetendheid. Daarbij een voorzichtige voelen en tarten enerzijds, een schuchter of hooghartig zwijgen (een vorm van zelfpantsering dikwijls ook weer) anderzijds.

Vooral dat zwijgen bij de typen der „valsche mystiek” maakt het werk dikwijls zoo uiterst moeilijk. Trouwens, de „litteratuur” is er vol van, en levert illustraties bij de vleet, om te bewijzen, dat niet alleen de als persiflage bedoelde „visioenen” van den nuchteren criticus der mystieke vromen, maar vooral ook de als goddelijk geschenk aangekondigde echte visioenen der lieden van de ware mystiek soms: „zich oplossen in stank”²⁾. En deze is in de dierenwereld, en in navolging daarvan ook op groote schaal in de chemischen-oorlogvoerende menschenwereld, een afweerwapen tegen den vijand. De getrouwe, eerlijke, criti-

sche, waarheidsprekende zielzorger nu wordt door de menschen van de valsche mystiek zeker tot zijn vijanden gerekend. En in dien meeningsstrijd wordt het debat dan dadelijk vertroebeld, omdat juist de man der meest individualistische belevenissen rare sprongen doet, als hij in de benauwdheid komt. Is hij in het gemakkelijk gezelschap van gelijkgezinden, of althans van sympathieken („zin” is ook in zijn samenstellingen als „ge-zin-d”, een woord om zuinig op te zijn) — dan heeft hij de neiging om te zeggen: wat ik voel en beleef, dat is het gansch aparte; ik ben van God gesteld als een eenzame, een baken in zee, een nachtluitje in den komkommerhof, wat ik heb, dat is het gansch bijzondere; vaders noch kinderen hebben dat gekend, ge kunt het ook in boeken van tijd-perken, van bepaalde periodes, niet lezen, want het is hemelsch geheimschrift, te lezen slechts voor ingewijden op de tafelen van mijn ziel, binnenste kamer, wel te weten. Ik ben zonder vader en zonder moeder; ik ben de allerindividueelste bij de gratie Gods. Maar kom met uw critiek, kom met Schrift en belijdenis naar dezen mystieken broeder toe, en, tien tegen één, ge zult dadelijk beleven, dat hij zich verschanst achter de „vaderen”. Niet vragen welke vaders, en nog minder die „vaderen” rubriceren naar hun tijd en zijn geestelijke stroomingen of stroomverleggingen! Neen: wees tevreden met dat alleralgemeenste: de vaders! Vandaag, als de zon schijnt, zijn ze zuiver individueele exceptie op alle regelen van vaders en zonen; morgen schuilen ze in (niet „achter”, want dat zou nog op hulpbehoefte lijken, maar: „in”) de phalanx der vaders; men kan van de dooden trouwens gemakkelijker een leger in de lucht zetten, dan van de levenden een op aarde. Het is overal de oude historie: als de dames Wolff en Deken critiseeren het mysticisme van enkele broertjes en zusjes van hun tijd, dan komt er een van hun vertrouwden, en zaagt van dik vaderenhout apologetische planken: „De Vaderen des Vaderlands (!) verdedigt tegen de Lasteryke Zanthorstische Geloofsbelijdenis”³⁾. Nu willen we Betje Wolff en Angie Deken niet gelijk geven, althans niet. Maar we zeggen toch ook tot de door haar gekapt⁴⁾ lieden: dat ge die vaders des vaderlands aan uw zijde stelt, dat is ook maar een onwezenlijk gebaar. Het bewijst alleen maar, dat men met u niet praten kan, dat ge eerst zoekt naar een vorm van inlijving in de „wolk der getuigen”, als u dat te pas komt, en niet voorzoover het van Godswege uw roeping is.

Om niet meer te noemen: wie de geschriften leest van Van Koetsveld (baas Perkens in De Pastorie van Mastland), of wie in D. de Wit, Kudde en Herder, de interessante en biografisch betekenisvolle schets treft van de „Jannemannen” op het terrein van Ds Houtzagers: Kootwijk, de Jannemannen, die natuurlijk dadelijk weten, dat hun tegenspreken behoort tot de „stomme honden”, die „niet kunnen bessen”; of wie Guido Filits (ds J. C. Sikkels), „Geluuterd” kent, of ds Hogenbirks „Neveldijk” of het (ongereformeerde) boek van J. C. v. Wijck, „Uit ’s Levens Laagten”, van Rotterdams geestelijken zelfkant, — die weet en ervaart telkens weer, dat een rustige diagnose stellen niet mogelijk is, als men het hebben moet van het normaal uitwisselen van gedachten tusschen zielzorger en „mystieken” broeder.

Onze ouderlingen, en iedere zielzorger met hen behooren dan ook de valsche mystiek niet pas te heoordeelen uit haar eigen openbaringswijzen, doch ze moeten tot de verschijnselen, die zich op dit terrein voordoen, komen met een voorafgaand oordeel, dat uit de Schrift en het gereformeerde dogma ontleend is, en zoo moeten ze het ziektebeeld kunnen aanwijzen en herkennen uit de vooraf verworven kennis van de gezondheid. M.a.w. de valsche mystiek is geen zielkundig te „benaderen” verschijnsel; men moet de ware mystiek uit de Schrift kennen, om de valsche te onderscheiden. — Dat is trouwens de gereformeerde lijn: geen zielkunde, die van beneden naar boven werkt, doch de openbaring, die van boven naar beneden komt, leert ons het recht verstand van de dingen om ons heen.

K. S.

²⁾ Kallf, Gesch. d. Ned. Lett., VI, 290. In Dr. A. A. v. Scheijven „De Herwerking van een pietistisch getuise gemeente”, 1914, Oosterbaan en Le Cointre, Goes, moet blz. 13, niet in de veroving maar dit boek inplaats van deel V gelezen worden VI. Hetzelfde geldt van de noot op bl. 42/43.

UIT DE SCHRIFT.

Opstanding en heerlijkmaking.

En indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de dooden opgewekt heeft, in u woont, zoo zal Hij, Die Christus uit de dooden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont.

Romijnen 8:11

En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aan schouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.

2 Korinthe 3:18

Hoe staat het met uw heerlijkmaking, mijn ziel? Vreemde vraag!

Wordt die wel ooit, zelfs in de heilige stilte der zelfbeproeving gesteld?

Zie, gij onderzoekt dan wel of gij wast in het geloof, toeneemt in de liefde, vordert in de heiligmaking.

Maar uw heerlijkmaking ligt daarbij buiten uw gezichtskring.

Is heerlijkmaking niet een zuiver toekomstbegrip? Zal uw heerlijkmaking niet eerst gerealiseerd worden, wanneer over de plaats, waar straks uw lichaam in donkeren aardschoot wordt geborgen, de bazuinstoot weerklinken zal: kom uit?

Leert de Schrift zelf niet, dat de Geest, die Jezus uit de dooden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen zal levendmaken en geschiedt dat niet eerst in den dag uwer zalige opstanding?

Maar, mijn ziel, als gij vuriger verlangde om de kracht van Christus' opstanding te kennen, zoudt gij zoo niet spreken.

Zeker, de tabernakel waarin gij woont, wordt verbroken.

Aan het graf zal, zoodra gij van uw sterfelijke orgaan zijt losgemaakt, getuigd worden, dat er een verderfelijk lichaam wordt gezaaid en dan mag er immers tot roem van uw Heiland aan worden toegevoegd: het wordt opgewekt in heerlijkheid?

Doch vergeet dit niet: de Geest, die Jezus uit de dooden heeft opgewekt, woont thans reeds in u. Hij wordt niet pas in de toekomst, maar Hij is op het oogenblik al de Geest der opstanding.

Beteekende opstanding voor Christus verheerlijking, de Geest is als Geest der opstanding ook in het heden aan uw verheerlijking werkzaam.

Hoe dit zich toedraagt, is een groote verborgenheid.

Maar een verborgenheid, waarvan de feitelijkheid vaststaat.

Uw heerlijkmaking is heerlijker dan die van Mozes op den berg, toen zijn gelaat zoo hemelsch glansde.

Dat was een tijdelijke heerlijkmaking.

Het was ook slechts een uitwendige heerlijkmaking.

Maar de uwe is een inwendige en een blijvende.

Als de Geest u in geloofskontakt brengt met den verhoogden Christus, dan weerspiegelt zich in u rechtstreeks de heerlijkheid uws Heeren.

Dan ligt de parelende dauw van den opstandingsmorgen over u, o mijn ziel, gespreid.

Hebt gij dit nog nimmer opgemerkt?

Maar dan zijt gij ook nog niet dikwijls opgestaan als het begon te lichten om den Opgestane te ontmoeten.

Dan zijt gij te zeer op uw rust gesteld.

Waak op, o ziel, en sla met aanbidding gade hoe Christus nu reeds over u licht.

Neen, dat is niet maar een verheldering uws verstands.

Het is een verheerlijking van uw diepste wezen.

Het is een verheerlijking, die aldoor in schoonheid stijgt, in intensiteit groeit, naar het beeld van Christus heen u verandert.

Van heerlijkheid tot heerlijkheid vormt de Geest des Heeren u om.

Niettegenstaande uw tegenwerking.

Ondanks uw zonde.

De Heilige Geest werkt aan uw heerlijkmaking voort.

Omdat Christus opgestaan is voor u.

Omdat Jezus' opstanding in u moet worden uitgewerkt.

De Geest, die zich op den Paaschmorgen door geen wachters, geen Sanhedrin, geen Pilatus in zijn arbeid liet hinderen, kan ook in deze konsekwentie van de opstanding door niets worden belemmerd.

³⁾ De Jettie is van G. Kallf, Gesch. der Ned. Letterkunde, V, 1910, blz. 345.

Dit staat
schen gedre
des hemels
Hij zal
dat gij eer
Zoodat e
ien beken
zijn.

Ziel, hoe
nog nooit
gevallen?

Hebt gij
Of weet

in u woont
beeld van
Smaak

heerlijkmak
Proef in

Doe het
kracht tot

heerlijkheid
de doffe, i

En in h
zal ik Ch

afwijking.

Modern

Op de vra
kans als pe

pelijk geloc
twee deelen

Ten tweede

Die twee

Mag er u
ding" niet

loof behoort

Dogmatis
zielkundige

Dit kan,
dan dat het

gelijk is
vorm, hier

Het vind
aan de „dog

wij en begin
bljde erken

van onze V
soonlijke R

ons geloof
stige uitspr

Dat: wij
geeft ons r

herhaling
voorgesteld

Is deze k
len daardo

En dan
reeds toele

Want ja,
geloofabel

modernistis

Als een
met één ke

Maar de
tegen de h

Zu heeft
Zoo zij e

haar geloof
van buiten

Wie dat
geloofsartil

teleurgestel

Is dat N

Is hier e
aan het wo

Is wat h

„Leer der
geworden?

Dan is c
scheen, we

punt is u
Toch wi

kwantitatie
En zeer

poerd, dat
vormt.

De teges
hier dadel